

SPRING 52

TIDSSKRIFT FOR MODERNE DANSK LITTERATUR

Det nye København

Redaktion

Torben Jelsbak, Christian Steentofte Andersen,
Marianne Barlyng

SPRING

tidsskrift for moderne dansk litteratur nr. 52 – Det nye København

© Forlaget Spring 2023

ISSN 0906-9976 ISBN 978-87-94165-51-8

Enhver form for kopiering er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller på institutioner ifølge gældende aftaler med Copy-Dan

Omslagsbillede: *Køb En Havn – og smid de fattige i vandet*

Værk og foto af HuskMitNavn, 2008©

Tryk

TopTryk Grafisk, 6300 Gråsten

Redaktion

Torben Jelsbak og

Christian Steentofte Andersen

(gæsteredaktører)

Marianne Barlyng (ansv.)

Redaktionssekretær

Stinus Kirkeskov

Priser

Løssalg for dette nummer, 168 kr.

Et Spring-abonnement omfatter 3 numre.

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til forlaget, eller i alle
boglader, og løber indtil det opsiges med udgangen af en periode.

Abonnementpris er uændret per nummer (inkl. moms):

95 kr. for studerende og private, 125 kr. for institutioner

Hertil kommer forsendelse:

45 kr. per nr. indenlands, resten af verden: spørg os!

Redaktionens adresse

Tidsskriftet Spring

Taffelbays Allé 7

DK-2900 Hellerup

info@forlagetspring.dk

www.forlagetspring.dk

Dette nummer af SPRING er udgivet med støtte af

Statens Kunsthjælps bevilling til almenkulturelle tidsskrifter og

VELUX-FONDEN

INDHOLD

Torben Jelsbak og Christian Steentofte Andersen 7

Introduktion: Det nye københavn

Genrejsning, gentrificering og ghetto

Adam Drewes 15

Den megalomane storby

Sidste spørgsmål til et fælles liv?

Jakob Ingemann Parby 23

Genrejsning, gentrificering copenhagenization

Om fremtidsbegejstring og nostalgi i københavnske byfornyelser

Christian Steentofte Andersen 41

I skyggen af regnbuen

Gentrificering og homonormativitet i Mads Ananda Lodahls *Sauna*

og Tomas Lagermand Lundmes *En rigtig kærlighed*

Lars Handesten 69

Københavnske sanglinjer

Lovprisninger og livsrum

Troels Obbekær 95

Gadegangstere og fodgængere

Bløkken i nyere københavnsk rap

Katrine Sommer Boysen 119

Fremtidens København på film

Hovedstaden spiller sig selv på nye måder i nyere danske film

Jon Helt Haarder 138

Byen i indikativ

Essay

foto: Michael Kamp

INTRODUKTION: DET NYE KØBENHAVN

Genrejsning, gentrificering og ghetto

Gennem de seneste årtier har København gennemgået en radikal forandring. Fra en forfalden industriby på randen af bankerot har Danmarks hovedstad forvandlet sig til en attraktiv kulturby med metro og operahus, der scorer højt på internationale *liveability*-indekser. Byen er blevet sikrere og grønnere. Havnene kan man bade i, og helt nye kvarterer er skudt op.

København er også demografisk forandret. Hvor hovedstaden i 80'erne var en affolket arbejderby med en voksende underklasse, massearbejdsløshed, ringe skatteprovenu og en kommunal økonomi med sikker retning mod afgrunden, er udviklingen vendt, middelklassen er nu flyttet tilbage og har fået altaner. Og med omkring 100.000 indbyggere, der har andet statsborgerskab end dansk, er København blevet et mangfoldigt og globaliseret sted, hvad let lader sig observere sprogligt i bybilledet med øjne og ører.

Byplanlæggere og politikere taler om Københavns *genrejsning*, et udtryk der røber at spørgsmålet om hovedstadens status er omgærdet med en vis – også national – stolthed. Det ligger lige for at sammenligne med byens *gründerzeit* i 1870'erne og 1880'erne, efter nedrivningen af de gamle middelaldervolde, hvor København voksede sig til en storby efter europæisk mønster med brede boulevarder, forlystelsesteatre og nye brokvarterer. Det var den udvikling Herman Bang indfangede i sin satiriske storbyroman *Stuk* fra 1887, idet romanen pegede på at den ydre foretagsomhed dækkede over en form for indre tomhed eller ligefrem et nationalt traume efter 1864.

Det er heller ikke alle, der i dag er lige glade for byens genrejsning. Kritiske geografer og sociologer taler i stedet om *gentrificering* eller ”herskabeliggørelse”, et begreb der henviser til forvandlingen af tidli-

gere arbejderkvarterer til mondæne boligområder eller forretningskvarterer, hvor den oprindelige befolkning ikke længere har råd til at bo. Gentrificering er, som den skotske geograf Neil Smith har formuleret det, et ”dirty word” (Smith 1996: 31), der blander malurt i bægeret ved at sætte fingeren på de negative virkninger af den neolibérale byudvikling i form af stigende boligpriser, boligmangel og social segregering. København er blevet en by for de rige, hvor der ikke længere er plads til alle. Andre geografer taler om den ”revanchistiske” storby, der tager hævn over rosset og sine sociale tabere ved at udstøde dem. ”KØB EN HAVN – og smid de fattige i vandet”, som det lyder på et banner af gadekunstneren HuskMitNavn, opsat på Rådhuspladsen for snart en del år siden, som pryder forsiden af dette nummer af *Spring*.

Den australske feminist og affekteoretiker Sarah Ahmed har kaldt gentrificeringen for et ”system til at forvalte fremmede på: En måde at fjerne dem, der ville være en torn i øjet; dem, der ville få et nabolags værdi til at falde; dem, hvis nærhed ville blive anset som en bekostning” (Ahmed 2020, 11). Til den sociale kritik af gentrificeringen som ulighedsskaber føjer sig også en mere æstetisk kritik af den kulturelle trivialisering og ensretning som følger med, når boligkvarterer indtages af middelklassen og dens normer og livsformer og forvandler sig til et ”Parcelhuskvarter på højkant”, som forfatteren Søren Ulrik Thomsen har kaldt det.

Gentrificeringen er også litteraturhistorie. Ligesom gründer-tiden i 1800-tallet gav udslag i moderne københavnerromaner, findes der også i de senere år en litteratur, som forsøger at indfange det sociale liv i den forandrede storby. Hvis vi fortsætter parallellen til det moderne gennembrud, så tog denne litteratur ofte form af ankomstfortællinger, hvor en provinsbo ankommer til København og forsøger at finde fodfæste i byen og sit eget liv. Johannes V. Jensen, Henrik Pontoppidan og Martin Andersen Nexø skrev alle den type af romaner. Hos nutidige forfattere som Thomas Korsgaard, Laura Ringo og Jonas Suchanek finder vi også ankomstfortællinger, men her er det karakteristisk at de handler om den prekære kamp for bare at finde et sted at bo. Som karakteren Malinovski i Suchaneks kortroman *Vi er bohemer* (2016)

resigneret opsummerer sin situation: “Jeg fatter ikke, hvad jeg laver i denne lorteby. Hvorfor kom jeg overhovedet hertil?”. Den nye københavnerlitteratur aktualiserer hermed det klassiske spørgsmål i den kritiske urbanitetsteori om ”Retten til byen” som et fællesgode (Lefebvre 1971).

Et tredje begreb, som uvægerligt knytter sig de senere års byudvikling, og den politiske debat herom, er begrebet *ghetto*. Går vi ud fra standarddefinitionen i loven om almene boliger, er en ghetto et socialt udsat boligområde, hvis befolkning afviger fra landsgennemsnittet på parametre som alder, uddannelsesniveau, indkomst, kriminalitet og etnicitet. Bygningerne er ofte i beton, opført i velfærdsstatens guldalder i 60’erne, men nu i en forfatning der kalder på sanering. Ghettoer findes ikke blot i hovedstadsområdet, men også i fx Gellerup og Voldsmose. Geografisk er de oftest lokaliseret i udkanten eller i forstæderne til de mere attraktive byområder. På den måde hænger gentrificering og ghettodannelse uløseligt sammen, med den vigtige forskel at vi som samfund ikke anser middelklasse- eller rigmandsghettoer som et socialt problem, der kræver statslig indblanding.

Ghettobegrebet blev introduceret i den politiske diskurs af daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen i dennes åbningstale til Folketinget i oktober 2010. Det var her Rasmussen talte om ”sorte pletter” og ”huller i Danmarkskortet”. Siden 2010 har skiftende regeringer hvert år offentliggjort en liste over ghetto-områder i Danmark eller ”parallel-samfund”, som man siden 2021 har valgt at omdøbe dem. I København har områder som Urban Planen på Amager, Tingbjerg og flere områder på Vestegnen nydt den tvivlsomme ære at ende på listen.

I samme periode har vi også set fremkomsten af en dansk ghetto-litteratur med navne som Yahya Hassan, Morten Pape, Haidar Ansari og Sara Rahmeh. Forfattere som disse har givet betonblokken en stemme, som tager til genmæle mod den sociale stigmatisering fra politikere og omverden. I lighed med gentrificeringslitteraturen vidner denne litteratur om, i hvor høj grad sociale klasseforskelle i dagens Danmark er knyttet til steder. Det sted du bor er med til at bestemme, hvilken klasse du tilhører. Ghettoen er også litteraturhistorie. Som del af et igang-

værende forskningsprojekt ved Syddansk Universitet, ”Reassembling the Ghetto”, er Jon Helt Haarder i gang med at kortlægge betonblokkens danske litteraturhistorie fra 1960’erne til i dag (Haarder 2021).

* * *

Artiklerne i dette nummer af *Spring* udspringer af indlæg fra seminaret ”Det nye København. Kulturelle og historiske perspektiver”, afholdt på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet i foråret 2023. Seminaret var arrangeret af undertegnede og talte deltagelse af en række danske litteratur-, sprog- og medieforskere samt forfattere, kunstnere og historikere og etnologer. Med seminaret ønskede vi at indbyde til en fælles undersøgelse af forskellige erfaringer og betydninger af det nye København. Hvordan er det at leve i det nye København, og hvordan er de seneste årtiers byudvikling blevet reflekteret og forhandlet i litteratur og andre kulturelle udtryk?

Med valget af seminarets tema ønskede vi at tage bestik af den situation, at demografi, urbanitet og byudvikling i dag er blevet varme emner i den politiske debat, som i stigende grad synes at udfolde sig som en konflikt eller kulturkamp mellem land og by. En kamp mellem en moderne, privilegeret og globalt orienteret middelklasse i storbyen og de miserable folk i udkants- og landområderne, der føler sig kørt agter ud af udviklingen.

Samtidig var seminaret også en frugt af et samarbejde mellem forskere ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab og digteren Adam Drewes, der i en toårig periode har været tilknyttet instituttet som del af Velux Fondens ”Writer-in-Residence”-program. Dette program har til formål at skabe gensidig inspiration, samtale og samarbejde mellem skønlitterære forfattere og humanistiske forskningsmiljøer i Danmark, Grønland og Færøerne.

Ideen til at invitere Adam Drewes som gæsteforfatter udsprang af vores begejstring for en konkret bog, Drewes’ langdigt *Kim Larsen? Spørgsmål til fællesskabet* fra 2021. Det er et konceptuelt prosadigt, bestående alene af spørgende sætninger, der benytter den nyligt afdøde

folkesanger og nationaltroubadour som prisme for at undersøge fællesskabsfølelsen og fællesskabets kår i nutidens Danmark. Et af kapitlerne i bogen er netop viet den københavnske by- og boligudvikling, hvor Drewes i sin samtidsdiagnose trækker direkte på moderne kritisk byforskning. *Kim Larsen?* er således et værk, som allerede i sig selv praktiserer en form for dialog og samarbejde mellem litterær kunst og humanistisk videnskab, og da flere af de emner Drewes berører i sit værk også er emner der optager forskere ved vores institut, syntes vi det var oplagt at hente ham til huse. Ved seminaret bad vi Drewes levere nogle efterrefleksioner over emnet byudvikling og gentrificering i *Kim Larsen?* En af flere ting der kom ud af den opfordring er det digt, der indleder dette tema.

De følgende artikler i nummeret kan læses som undersøgelser, overflyvninger og perspektiveringer af nogle af de samme spørgsmål, som dem Drewes vredt, polemisk og undertiden vrængende stiller til fremtidens megalomane storby, hvor vi alle skal leve det fælles liv? ”Kan man tale om gentrificering uden at være nostalgiker? (...) Hvad kan litteraturforskningen gøre for at skabe flere grønne områder i København?”.

Det sidste spørgsmål er svært at besvare, selvom det er velkendt at flere forfattere har engageret sig i kampen for at bevare Amager Fælled som naturområde i København (Friis 2020). Men hvad litteratur- og medieforskningen helt sikkert kan bidrage med er perspektiver på, hvordan byen sanses og opleves og hvordan den fremstilles, transformeres og genskabes i stadigt nye billeder og fortællinger. Hvordan beskrives det nye København i dansk samtidslitteratur? Hvad kan den fortælle os om byens ændrede befolkningssammensætning og de kulturmøder der opstår i byen? Hvordan er det som bøsse fra provinsen at ankomme til Regnbuebyen København? Hvordan lyder det nye København, hvis vi lytter til de sange, der inden for de senere årtier er blevet skrevet til eller om byen? Hvordan er lyden af blokken og den brune storby? Og hvordan ser det nye København ud på film? Dette er nogle af de spørgsmål, som tages op til behandling i artiklerne.

De ikke-navngivne byfotografier, som optræder undervejs i nummeret, er taget af danskstuderende ved Københavns Universitet som del af kurset ”København – fra bosted til mødested. Modernitet og mangfoldighed” i henholdsvis foråret 2020 og 2022.

Ud over tidsskriftstøtte fra Statens Kunstfond har udgivelsen af dette temanummer – ligesom det forudgående seminar – modtaget økonomisk støtte fra Velux Fonden, til hvem der skal lyde en varm tak.

Litteratur

- Ahmed, Sara. *Et ulydigt arkiv. Udvalgte tekster*. Forlaget Nemo, 2020.
- Friis, Elisabeth. “On the Commons: A Geocritical Reading of Amager Fælled”.
In: Malmio, K. og Kurikka, K. (red.) *Contemporary Nordic Literature and Spatiality. Geocriticism and Spatial Literary Studies*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-23353-2_2
- Helt Haarder, Jon. “Ghettoen svarer igen”. *Passage* 36 (85) 2021: 81–97.
<https://doi.org/10.7146/pas.v36i85.127976>
- Lefebvre, Henri. *Le Droit à la ville*. Editions Anthropos, 1971.
- Smith, Neil. *The New Urban Frontier*. Routledge, 1996.

*Kunstig strand, moderne arkitektur, Rema 1000 lagerbygning, parkeringsplads:
det nye København – Bryggen Syd. Foto og billedtekst: Adam Drewes*